

Aprenentatge servei i Educació pel desenvolupament

Introducció

1. Context socioeducatiu
2. Objectius i continguts de l'Educació pel desenvolupament

Aplicació de l'aprenentatge servei a l'Educació pel desenvolupament

3. Valor afegit de la metodologia APS
4. Tipus de serveis que es poden dur a terme
5. Transicions a l'APS des de les pràctiques més habituals
6. Exemples de bones pràctiques
7. Exemple de connexions curriculars
8. Orientacions metodològiques i per a l'avaluació

Recursos

8. Socis per al treball en xarxa
9. Per saber-ne més...

Introducció

1. Context socioeducatiu

El moment actual en què ens trobem immersos es caracteritza pel fet que les distàncies físiques s'han escurçat. Les noves tecnologies i els nous mitjans de comunicació fan que puguem conèixer en temps real el que està passant a milers de quilòmetres. El moviment d'informació, d'imatges, però sobretot de persones, fa que les tragèdies que abans consideràvem llunyanes ara les sentim com a pròpies, des de les terribles conseqüències de l'huracà Mitch fins al desastre del Tsunami, passant pel degoteig diari d'imatges de fam i de conflictes armats en els mitjans de comunicació. Tot això fa que no puguem veure com aliens problemes que, en un món cada cop més globalitzat, ens afecten i molt.

Amb la intenció d'entendre millor les causes i les conseqüències d'aquestes situacions i per col·laborar en la seva resolució, són moltes les entitats i moviments que s'han posat a treballar. En la majoria de casos la feina que desenvolupen topa amb molts obstacles

econòmics, burocràtics... Els projectes que es realitzen requereixen temps, seguiment i continuïtat.

Els resultats són a llarg termini i cal que tinguin difusió, amb els objectius de donar a conèixer els resultats de la feina feta, de sensibilitzar a la societat per continuar el treball en la mateixa línia, de denunciar situacions de violació dels drets humans... És en aquest camp on les associacions pel desenvolupament sovint es veuen més limitades, ja que es prioritzen els recursos de què disposen en l'ajuda al terreny.

D'altra banda hi ha un interès creixent tant a les escoles com a la societat en general per comprendre les diverses realitats i els diferents contextos d'una població cada cop més diversa. Alhora, també hi ha el desig de transmetre valors com la solidaritat, el respecte, la tolerància... per tal de formar una ciutadania més participativa i democràtica, que pugui respondre als reptes de la societat actual.

Algunes dades significatives

Més de mil milions de persones al món sobreviuen amb menys d'un dòlar diari, dues tercers parts dels habitants analfabets del planeta són dones, més d'onze milions de nens menors de cinc anys moren a l'any per malalties evitables¹... Tot i que també hi ha pobresa en els denominats països del nord, és als països empobrits on trobem la immensa majoria d'homes i de dones pobres. Precisament és allí on la capacitat dels governs per eradicar la pobresa es veu disminuïda per la càrrega que suposa el pagament d'un costós deute extern i les constants pèrdues econòmiques que generen unes lleis de comerç internacional establertes pels països rics pel seu propi benefici.

L'any 2000, les Nacions Unides van aprovar la Declaració del Mil·lenni, que suposa el primer Pla internacional de les Nacions Unides per acabar amb la pobresa i que relaciona per primera vegada la lluita contra la pobresa no només amb la fam, sinó també amb la sanitat, l'educació, la igualtat de gènere i la sostenibilitat mediambiental. En aquesta declaració es van comprometre a complir 8 objectius l'any 2015, que van des de la reducció a la meitat de la pobresa extrema fins a la detenció de la propagació del VIH/SIDA i la consecució de l'ensenyament primari universal. Avui aquesta declaració ha estat recolzada per 191 països, gairebé la totalitat del planeta.

2. Objectius i continguts de l'Educació pel desenvolupament

L'Educació pel desenvolupament pretén potenciar actituds i valors en la població que permetin conèixer i entendre millor la realitat que ens envolta i, així, participar activament com a ciutadans en la construcció d'un món més just i solidari.

Objectius:

- Facilitar la comprensió de les relacions que hi ha entre la vida en els nostres contextos i la vida de les persones d'altres llocs del món.
- Aportar coneixements sobre els elements, els factors i els agents econòmics, socials i polítics que expliquen la dinàmica de la societat en què vivim i que provoquen l'existència de la pobresa, la marginació, la desigualtat i l'opressió que condicionen la vida de les persones.
- Desenvolupar competències entorn d'un sistema de principis ètics que generen actituds democràtiques, inclusives, respectuoses, responsables, participatives, actives i solidàries.

¹ Font: IntermonOxfam

- Desenvolupar valors, actituds i habilitats que facin augmentar l'autoestima de les persones i que n'afavoreixin la capacitat de ser més responsables i conscients de les implicacions dels seus actes.
- Desenvolupar un pensament crític i resolutiu.
- Fomentar la participació en propostes de canvis per aconseguir un món més just en què els recursos, els béns i el poder estiguin distribuïts de manera més equitativa.
- Dotar les persones de coneixements, de recursos i d'instruments que els permetin incidir en la construcció de la realitat.
- Afavorir el desenvolupament humà sostenible en tots els nivells que afecten les persones: individual, comunitari i internacional.

Continguts

Conceptuals	Procedimentals	Valors i actituds
Medi ambient, desenvolupament sostenible i equitat Salut individual i col·lectiva Identitat i diversitat cultural Formes de govern, democràcia i participació ciutadana	Interrogació i plantejament d'hipòtesis Obtenció i selecció d'informació Anàlisi i interpretació de la informació Comprensió, organització i aplicació de la informació Comunicació d'informació i conclusions	De la persona De les relacions amb les persones De les relacions amb l'entorn social i natural

Més informació a: www.intermonoxfam.org/educar

L'Educació pel desenvolupament és una educació per al canvi, per a la transformació de les actituds i dels comportaments dels nois i noies, que busca fomentar una visió crítica enfront dels desequilibris econòmics, socials i culturals entre les societats dels països rics i les dels països empobrits.

L'Educació pel desenvolupament està basada en un seguit de valors ètics: la solidaritat, el compartir, la participació, la justícia, la cooperació, el respecte a la identitat cultural... Les diverses experiències que es realitzen des de les institucions educatives són mostres de la tasca dels qui creuen que "un altre món és possible" i que és imperatiu transformar la realitat, tant als països del nord com als del sud².

Des de l'Educació pel desenvolupament també podem tractar continguts de l'educació per a la pau: la de gènere, la de medi ambient, la intercultural..., ja que en molts casos és imprescindible tractar temes que potser són propis d'un tipus d'educació determinada i classificada en el seu moment dins d'una d'aquestes temàtiques que acabem d'anomenar, però que es fan necessàries si volem fomentar una educació íntegra i solidària.

² Vegeu el Butlletí Senderi: www.senderi.org

3. Valor afegit de la metodologia APS

La metodologia d'APS aporta a l'Educació pel desenvolupament la possibilitat de la pràctica necessària per assolir un bon aprenentatge. Alguns conceptes com la solidaritat, la cooperació o la pau són difícilment assumibles si no van acompanyats d'una manera de ser i de fer conseqüents. No serveix de res tractar els conceptes a classe si després no s'apliquen a la pràctica diària. D'aquí la importància i la utilitat que pot tenir l'APS en l'aprenentatge d'aquests.

Treballar el tema de la cooperació pel desenvolupament i la solidaritat sota la perspectiva de l'APS és del tot coherent ja que és en si mateixa una metodologia solidària. Una de les seves principals finalitats és dur a terme un servei autèntic a la comunitat. Així doncs, fomenta l'aparició d'una societat més solidària.

L'APS planteja la necessitat de respondre a problemes que tenen el seu origen en les inquietuds dels participants. Intentar entendre per què hi ha països que es troben en la situació en què estan, buscar les causes, preguntar-se per les lleis internacionals o estatals que ajuden a perpetuar la seva situació... Tenir diferents fonts d'informació i contrastar-les fa que la societat es formi la seva pròpia opinió i, així, esdevé més crítica.

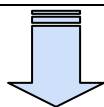
La implicació dels participants que exigeix l'APS per buscar solucions, proposar alternatives, pressionar els governs perquè les coses canviïn, mobilitzar-se en accions de protesta, manifestar l'opinió..., genera actituds que són necessàries per tenir una bona salut democràtica i formar una societat més participativa.

Conèixer altres cultures, altres punts de vista, altres maneres d'entendre la vida... L'APS permet posar en contacte les persones amb altres realitats diferents de les seves i amb diferents contextos. Això ajuda a ser més respectuosos amb els altres i amb els costums aliens alhora que incrementa el patrimoni cultural de l'individu. D'aquesta manera es pot aconseguir una societat més tolerant.

4. Tipus de projectes APS que es poden dur a terme

Les formes de treballar l'APS amb projectes de solidaritat i cooperació són diverses, com també ho són els centres, els participants i les seves circumstàncies i contextos particulars. Cal adequar els projectes i els serveis en funció de les necessitats reals d'actuacions i de les possibilitats concretes de dur-les a terme. En aquest sentit podríem establir cinc tipus de serveis vinculats amb l'educació per a la solidaritat i la cooperació.

A	Projectes de sensibilització Els nois i noies participen en plans de difusió o de denúncia de situacions d'injustícia en el món a la resta de la comunitat.
B	Projectes d'incidència política Els nois i noies proposen i/o participen en accions de suport, de denúncia o de rebuig a polítiques institucionals respecte de temàtiques internacionals.
C	Projectes de recollida de fons per a causes humanitàries Els nois i noies mobilitzen recursos davant de tragèdies humanitàries, ja siguin d'origen ambiental o humà.
D	Projectes d'intervenció directa amb organitzacions properes Els nois i noies col·laboren en els programes d'intervenció d'una organització pel desenvolupament.
E	Projectes de resolució de problemes Els nois i noies investiguen un problema i elaboren propostes d'acció per resoldre'l.

El servei
Contribuir a la millora qualitativa del que fomenten la desigualtat entre les persones a través de la participació ciutadana.
Els projectes tenen com objectiu a-favorir l'aparició d'una societat més tolerant i solidària per aconseguir un món més just.
La comunitat és l'espai on s'aprèn, on els alumnes participen, prenen decisions i actuen.

+

Els aprenentatges
Coneixements, competències per a l'acció, habilitats per al pensament crític, actituds, valors i hàbits.

A continuació es presenten exemples d'objectius educatius generalistes que permeten orientar els projectes d'APS d'Educació pel desenvolupament i que caldrà adaptar a les característiques particulars de cada projecte d'APS, així com a les necessitats educatives i als nivells de maduresa de cada grup de nois i noies.

Quadre d'objectius educatius dels projectes APS en l'educació ambiental	
Aprendre a conèixer	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Construir coneixements relacionats amb els països del sud que difereixen dels estereotips de la societat. ▪ Identificar els principals problemes que perpetuen les diferències entre els països rics i els pobres, els diferents interessos entorn d'aquests, la seva causalitat i els reptes que es plantegen. ▪ Comprendre la interdependència dins d'un món globalitzat. ▪ Conèixer entitats, administracions, associacions i institucions vinculades amb el desenvolupament.
Aprendre a fer	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Fomentar l'anàlisi crítica de la realitat, la discussió, el diàleg i el consens. ▪ Practicar hàbits solidaris relacionats amb el tema del servei. ▪ Practicar habilitats organitzatives en el desenvolupament de projectes. ▪ Practicar les nostres capacitats personals posades al servei dels altres.
Aprendre a ser	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Desenvolupar l'autonomia personal i la presa de consciència en la responsabilitat per la millora del sistema actual de relacions entre els països i les diferents cultures (canvis conductuals, d'estils de vida...). ▪ Interioritzar les actituds i els valors propis per aconseguir un món més just. ▪ Comprometre's en la promoció i la defensa dels drets humans i especialment amb el dret de qualsevol persona a una vida digna amb les necessitats bàsiques cobertes. ▪ Compartir els nostres valors i les nostres propostes amb la resta de la col·lectivitat.
Aprendre a conïure	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Desenvolupar actituds i capacitats de treballar en equip, creant lligams de confiança, cooperació i solidaritat. ▪ Desenvolupar actituds prosocials, d'ajuda als altres i hàbits de convivència. ▪ Desenvolupar habilitats comunicatives en la difusió de missatges de solidaritat i de cooperació. ▪ Ajudar-los a sentir-se part important de la direcció i magnitud dels canvis i transformacions de la societat, per tal que es puguin apropiari del procés.

La Ciutadania Global afegeix un cinquè pilar adreçat a la construcció d'un món més just: "aprendre a transformar"

Aprendre a transformar	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Fomentar la participació en propostes de canvis per aconseguir un món més just en què els recursos, els béns i el poder estiguin distribuïts més equitativament. ▪ Dotar les persones de coneixements, recursos i instruments que els permetin incidir en la construcció de la realitat. ▪ Afavorir el desenvolupament humà sostenible en tots els nivells que afecten les persones: individual, comunitari i internacional.
------------------------	--

Anàlisi dels trets bàsics de cada tipus de projectes APS vinculats a l'educació pel desenvolupament

A. Projectes de sensibilització Els nois i noies participen en plans de difusió de pràctiques solidàries i/o de denúncia de situacions d'injustícia en el món a la resta de la comunitat.
Finalitat del servei: Comunicar el propi aprenentatge a d'altres persones per tal de promoure'ls un canvi de percepció, de valorització i d'actuació a la societat a través de jornades, actes, campanyes, publicacions, web..., incidir en l'opinió pública difonent coneixements i actituds entre la població.
Tipus de projectes <ul style="list-style-type: none">▪ Foment d'actituds responsables respecte del consum, estendre el consum responsable basat en el comerç just.▪ Recerca i elaboració de materials de difusió on es tractin temes com les regles del comerç internacional, les condicions de treball infantil, les regles del comerç d'armes, el dumping, la deslocalització, el fenomen del deute extern...▪ Donar elements als ciutadans per tal que reconeixin la força que tenen com a consumidors i com a votants.
Elements pedagògics a tenir en compte <ul style="list-style-type: none">▪ Importància de la comunicació i l'expressió gràfica adreçada al gran públic. Cal selecció i contrast de la informació per tal de verificar les informacions que es pretén difondre. Rigurositat de les fonts.▪ L'adquisició de coneixements es reforça notablement a través de les tasques d'ensenyar als altres el que s'ha après. Interrelació de conceptes per tal que es vegi que algunes coses que fem que ens poden semblar insignificants tenen grans repercussions.
Exemple: Campanya roba neta Posa de manifest les injustes condicions laborals dels treballadors del tèxtil.

B. Projectes d'incidència política Els nois i noies proposen i/o participen en accions de suport, de denúncia o de rebuig a polítiques institucionals respecte de temàtiques nacionals i internacionals.
Finalitat del servei: denunciar o recolzar propostes polítiques de caire internacional amb la intenció de reduir les diferències existents entre els països del nord i del sud.
Tipus de projectes <ul style="list-style-type: none">▪ Accions com ara la recollida de signatures, l'enviament massiu de cartes o de missatges electrònics a càrrecs institucionals, l'adhesió a campanyes d'ONGD...▪ Promoure mobilitzacions ciutadanes com ara el boicot a productes, les manifestacions o les concentracions davant d'institucions.
Elements pedagògics a tenir en compte <ul style="list-style-type: none">▪ Aquest tipus de projectes tenen un fort component polític, reforcen l'actitud crítica i participativa dels nois i noies i requereixen un alt grau de conscienciació de les formes democràtiques.▪ La interacció amb les administracions públiques o amb organismes internacionals implica un entrenament i un cert coneixement dels mecanismes de participació ciutadana.
Exemple: Setmana mundial d'acció per a l'educació Reclama el compliment d'assolir l'accés a l'educació de tots els nens i nenes de cara a l'any 2015.

C. Projectes de recollida de fons per a causes humanitàries

Els nois i noies mobilitzen recursos davant de tragèdies humanitàries, ja siguin d'origen ambiental o humà.

Finalitat del servei: aconseguir recursos materials o econòmics per destinar-los a alguna causa humanitària.

Tipus de projectes

- Col·laboració amb les campanyes de recollida d'aliments, roba, diners i medicaments per subministrar ajuda humanitària davant d'una catàstrofe.
- Organització d'una campanya pròpia de recollida de fons o de tasques de recolzament a ONGD en les seves campanyes de recollida de fons per finançar projectes.

Elements pedagògics a tenir en compte

- Velocitat en la planificació i organització dels projectes. Cal capacitat de resposta ràpida davant de tragèdies imprevistes.
- En el cas de campanyes de recollida de fons pren importància la capacitat organitzativa, l'esforç, la constància, la perseverància.

Exemple: Tsunami

Moltes organitzacions van organitzar actes i propostes per a la recollida de fons per intervenir en les poblacions afectades pel Tsunami.

D. Projectes d'intervenció directa amb organitzacions o entitats properes

Els nois i noies col·laboren en els programes d'intervenció d'una organització no governamental pel desenvolupament o d'una entitat institucional.

Finalitat del servei: els nois i noies es posen en contacte amb altres maneres d'entendre l'acció ciutadana actuant com a voluntaris.

Tipus de projectes

- El voluntariat pot ser un altre tipus d'APS. La col·laboració amb entitats o amb organitzacions especialitzades en el desenvolupament pot ser un bon punt de partida per desenvolupar posteriorment qualsevol dels projectes esmentats amb anterioritat.
- La tipologia de projectes és molt diversa si es té en compte el nombre d'associacions dedicades al tema de la solidaritat. Cal una bona identificació del tema en el qual es vol aprofundir i després una selecció que s'adapti als objectius que s'han fixat.

Elements pedagògics a tenir en compte

- Els conceptes que es tracten en l'educació per la solidaritat sovint són complexos, és per això que es recomana establir vincles o relacions amb entitats amb experiència en el tema.

Exemple: Festa de la solidaritat d'Intermón Oxfam "Un dia per a l'esperança" Participar com a voluntaris en un espai de la festa.

E. Projectes de resolució de problemes

Els nois i noies es fan conscients d'una necessitat concreta d'un país determinat i elaboren propostes d'acció per contribuir a millorar-la.

Finalitat del servei: millora d'una situació problemàtica a través dels propis coneixements aportant formació i recursos a la població destinatària.

Tipus de projectes

- Resolució de problemes siguin del tipus que siguin amb una importància justificada des del punt de vista del barri o ciutat.
- Formació de persones especialistes per tal que es pugui continuar el servei un cop els nois i noies hagin acabat la seva feina.

Elements pedagògics a tenir en compte

- Adaptació dels propis coneixements a contextos i entorns diferents.
- Coneixement d'altres països, cultures i maneres d'entendre la realitat.
- Les relacions interpersonals, la sensibilitat i el respecte envers la dignitat de les persones prenen un gran relleu en aquest tipus de projectes.

Exemple: Projecte camp de treball a Bòsnia de l'escola Joan XXIII

Amb l'objectiu d'instal·lar diversos aparells elèctrics, alguns alumnes de Catalunya van compartir estada amb famílies bosnianes.

5. Transicions a l'APS des de les pràctiques més habituals

En el cas que mai no haguem fet cap experiència educativa, ni d'aprenentatge ni de servei, sobre el tema de la solidaritat cal que consultem, d'aquesta web, la Guia Pràctica: Com començar una experiència d'aprenentatge servei?

Si, per contra, ja estem familiaritzats amb el tema de la solidaritat però mai no hem desenvolupat projectes d'APS, la nostra situació serà una d'aquestes tres:

- Treballem continguts de cooperació i de solidaritat, a l'aula o en el lleure, però sense cap programa pautat explícit com a educació per a la solidaritat i el desenvolupament.
- Desenvolupem habitualment un programa d'educació per a la solidaritat a l'aula o a l'esplai, però no hi incorporem cap dimensió de servei a la comunitat.
- Desenvolupem habitualment un servei de voluntariat vinculat a la solidaritat i al desenvolupament, però no aprofundim en l'aprenentatge que comporta.

Exemples de programes d'Educació pel desenvolupament

Entre les escoles, instituts i entitats d'educació no formal, aquests són programes que gaudeixen ja d'un cert reconeixement i pràctica educativa continuada, i que estan dotats de materials didàctics, de programacions i de recursos pels educadors:

- Celebració del Dia escolar de la no violència i la pau (DENIP).
- Setmana mundial d'acció per a l'educació.
- Celebració del Dia mundial de la SIDA.

Exemples de projectes vinculats a la cooperació internacional

Entre les escoles, instituts i entitats d'educació no formal, aquests són projectes de servei que gaudeixen d'un cert reconeixement i pràctica, i que, molt sovint, es porten a terme sense cap accent especial en els aspectes d'aprenentatge:

- Recollida de fons per a causes humanitàries.
- Adhesió a campanyes d'incidència política promogudes per diferents ONGs.
- Accions concretes de voluntariat amb alguna entitat.
- Accions solidàries en projectes concrets de cooperació i de desenvolupament.

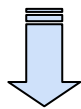
En qualsevol d'aquests dos casos (un programa d'Educació pel desenvolupament o un servei comunitari vinculat a la cooperació internacional), la manera més senzilla i reeixida de desenvolupar l'aprenentatge servei és fent una **transició**.

TRANSICIÓ = Partir del projecte que ja tenim + Incorporar la dimensió que falta

Es tracta, doncs, d'explorar les possibilitats de la dimensió mancada de desenvolupament (la d'aprenentatge o la de servei) en el projecte que fem habitualment, i d'animar-nos a fer el pas d'incorporar-la. Com que partirem d'una pràctica coneguda i experimentada, les dificultats seran molt petites i la garantia d'èxit serà molt més elevada que si començessim de zero.

Cal tenir en compte que diverses ONGDs que porten anys treballant en els temes de cooperació internacional i d'ajuda pel desenvolupament han elaborat materials didàctics de suport a les seves campanyes que poden ser una font inestimable de recursos educatius per posar en pràctica a l'aula. Entenem aquestes pràctiques educatives com a part fonamental de les accions reivindicatives, participatives i de servei a la comunitat que es proposen durant les campanyes.

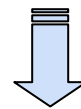
Transició des de l'educació ambiental amb un programa específic o sense

La clau serà trobar el servei

- Quin servei a la comunitat podríem incorporar que fos motivador pels nois i noies?
- Quines organitzacions o institucions del nostre entorn fan aquest tipus de servei?
- Amb quines d'aquestes entitats podríem treballar junts per plantejar un servei que es correspongui amb la maduresa i la motivació dels nois i noies i els en faci protagonistes?
- Com podrem avaluar el servei?

Transició des d'un servei que ja estem fent, vinculat a la millora del medi ambient

La clau serà millorar l'aprenentatge

- Quins coneixements, hàbits, habilitats, actituds i valors relacionats amb l'ajuda al desenvolupament es poden treballar millor?
- Quins coneixements, hàbits, habilitats, actituds i valors relacionats amb el fet de tirar endavant un projecte de servei es poden treballar millor?
- A través de quina metodologia o recursos podem fer-ho?
- Com podrem avaluar aquest aprenentatge?

6. Exemples de bones pràctiques

Compra pública ètica

El programa de Compra pública ètica neix el 2004 en el marc de la Campanya roba neta. La Campanya roba neta (CRN) és una coalició internacional d'ONGs, organitzacions de consumidors, sindicats i altres entitats que treballen per a la defensa dels drets laborals al sector tèxtil mundial. Va néixer als Països Baixos l'any 1989, és activa a deu països europeus i coopera amb grups de treballadors del sector tèxtil organitzats arreu del món.

L'objectiu del programa Compra pública ètica és promoure la incorporació de criteris ètics en el consum de les administracions públiques. Per exemple, amb la introducció de criteris ètics en la compra pública de roba de les administracions catalanes es pretén implementar mecanismes que permetin assegurar que la roba utilitzada pels treballadors dels nostres ajuntaments ha estat confeccionada lliure d'explotació i d'injustícies. D'aquesta manera, les administracions públiques col·laboren a fer cada cop més present aquest tipus de comerç alternatiu a tot el territori català. Com a primer resultat del programa de Compra pública ètica diverses administracions públiques catalanes han constituït la Xarxa catalana per a la compra pública ètica.

Més informació: www.comrapublicaetica.cat

Setmana mundial d'acció per a l'educació

La Campanya mundial per a l'educació (Global Campaign for Education) és una coalició internacional formada per ONGs, sindicats de l'entorn educatiu, centres escolars i moviments socials de signe divers. Tots coincideixen a reclamar el compliment íntegre dels compromisos de la Cimera de Dakar de l'any 2000, on la comunitat internacional es va comprometre, entre d'altres objectius, a resoldre definitivament el problema de l'accés a l'educació abans de l'any 2015.

La Campanya mundial per a l'educació va néixer per tal que aquest compromís internacional valuós i necessari no passés desapercbut. Amb aquest objectiu es realitzaren accions de sensibilització i iniciatives davant dels governants per instar-los a complir les seves promeses i a responsabilitzar-se del destí de milions de persones a les quals s'exclou el dret a l'educació.

A tall d'exemple, a la campanya del 2005 es van proposar aconseguir la "tornada dels polítics a l'escola". A tots els països que s'unien a la campanya, polítics i dirigents van ser convidats a visitar els centres escolars participants. Allí se'ls demanava que signessin un compromís concret per contribuir a l'Educació per a tothom. La proposta a l'aula es basava en els següents punts:

- Sensibilitzar els nens i joves mitjançant el material educatiu de la campanya. Els alumnes podien participar a la campanya imaginant i inventant, a partir del material didàctic ofert als col·legis, la millor manera d'aconseguir que els polítics que els visitaven signessin un compromís dirigit a tots els nens i nenes del món que no poden anar a escola.
- Convidar membres del Parlament, dirigents polítics en matèria d'educació i de cooperació, consellers i líders de la comunitat... a trobar-se amb els nens a les escoles locals o als centres d'educació no formal.
- Demanar als polítics i dirigents que visitessin l'escola i que signessin el compromís personal amb l'Educació per a tothom.

Més informació: www.cme-espana.org

Més exemples en quatre línies:

Tsunami: quan es va produir la catàstrofe del Tsunami, van sorgir moltes iniciatives solidàries des de diversos àmbits de la societat, la majoria de les quals consistia en la recollida i enviament de recursos materials i econòmics per tal de pal·liar els efectes del desastre. La publicació electrònica Global Express, especialitzada en fer propostes didàctiques a partir de temes d'actualitat, va elaborar un material educatiu per mitjà del qual intentava trobar les causes, conseqüències i possibles marcs d'actuació amb la voluntat d'evitar que es torni a produir un fet similar.

Més informació: www.intermonoxfam.org/educar

Connectant mons: Connectant mons és un espai alternatiu per a la participació i l'intercanvi entre alumnes de diferents realitats geogràfiques, culturals, econòmiques i socials, promogut per les associacions UCODEP, INIZJAMED, CIDAC i Intermón Oxfam. La seva quarta edició s'ha dedicat a treballar l'accés a l'aigua com a requisit previ al compliment dels Drets Humans. A partir de les diferents activitats l'alumnat ha pogut reflexionar sobre el desigual accés a l'aigua potable, ha pogut relacionar les causes de l'escassetat d'aigua amb el tipus de model de consum o de gestió de l'aigua i ha pogut promoure accions per afavorir un ús més sostenible de l'aigua i un compromís per garantir l'aigua potable per a tothom.

Més informació: www.connectantmons.org

Tots som meninos: Tots som meninos és un projecte de cooperació que es va engegar el 1994, fruit de l'estreta col·laboració entre la Fundació catalana de l'esplai i el Movimento Nacional de Meninos e Meninas de Rua (MNMMR). El projecte consistia en fer donacions econòmiques anuals, en l'intercanvi d'educadors entre les dues organitzacions, en l'organització de colònies de vacances pels infants i joves de les favelas (activitat que va fer augmentar considerablement el nombre de meninos a la MNMMR) i en campanyes de sensibilització social amb l'objectiu de donar a conèixer la situació dels infants i joves i la tasca que realitza la MNMMR. www.esplai.org/solidaritat/meninos.asp

Camp de treball a Bòsnia, 1997: el Projecte camp de treball a Bòsnia va néixer com una proposta educativa però alhora també era una acció de cooperació humanitària. Es va proposar el projecte als estudiants de cinquè curs de formació professional de l'especialitat d'Instal·lacions elèctriques de baixa tensió del centre Joan XXIII, i consistia en la instal·lació de termòstats elèctrics d'aigua calenta potable en vivendes de dues poblacions de Bòsnia, Sarajevo i Tuzla. La decisió de dur a terme el projecte va suposar la implicació de tot l'alumnat en la preparació del viatge, la cerca de recursos i d'informació i documentació sobre la zona on es desenvoluparia l'acció. Un cop acabat el camp de treball, les accions solidàries van tenir continuïtat en la recollida i enviament de material divers (llits, aixetes, canonades...) cedit per diverses entitats.

7. Exemple de connexions curriculars

Prenem com a exemple per aplicar a la nostra escola o entitat l'adhesió a la campanya **Armes sota control**. Intermón Oxfam, Amnistia Internacional i la Xarxa internacional d'acció contra les armes lleugeres (IANSA) treballen conjuntament des del 2003 en la campanya Armes sota control per tal que el tractat internacional sobre comerç d'armes, aprovat l'octubre de 2006, posi fi al cost humà de les armes. Fins ara la campanya gaudeix del recolzament de més d'un milió de persones de tot el món.

Aquest projecte d'aprenentatge servei gira entorn del tractament dels conflictes a petita escala, propers i quotidians, que poden aparèixer en el dia a dia. Es tracta de gestionar el conflicte en grup i positivament. També s'introdueix el concepte de violència i el valor del risc afegit que aporten les armes en una situació tensa o conflictiva per acabar tractant els conflictes armats del món actual. Així, des del treball local s'intenta arribar al global, es busca millorar la pròpia convivència i establir vies de participació per elaborar

propostes o per adherir-se a campanyes que denunciïn els fets i les actituds permissives respecte del comerç d'armes.

Aquesta mena de projectes ens forcen a descobrir quins són els actors civils que poden fer alguna cosa respecte d'això, ja sigui a nivell nacional o mundial, i quins són els canals de comunicació que com a ciutadans podem fer servir per mostrar el nostre rebuig a determinades polítiques. El fet que sigui una campanya que porta anys en funcionament i que hagi aconseguit fites importants pot fer que els participants vegin el resultat i la significació d'accions que acostumen a tenir un efecte a llarg termini i que, en cert sentit, poden ser menys motivadores.

Llengua i literatura

- Elaboració d'unes normes de convivència consensuades per tot el grup en el qual quedin reflectides les pautes per actuar davant d'un conflicte de grup.
- Anàlisi de textos en els quals es tracti el tema del comerç d'armes.

Matemàtiques

- Analitzar les exportacions d'armes dels països productors i quin pes tenen en la seva economia.
- Analitzar els pressupostos de països en conflicte i veure quina és la despesa destinada en armament.

Educació física

- Simular un joc els participants del qual hagin de travessar un "camp minat" mitjançant diversos obstacles.
- Elaborar un circuit d'obstacles que simuli l'èxode de la població civil en una situació de conflicte armat.

Llengua estrangera

- Elaborar un escrit de rebuig per enviar a les principals empreses exportadores d'armament.
- Visitar pàgines web de la campanya en altres països per saber quines accions s'estan portant a terme.

Adhesió a la campanya "Armes sota control"

Educació plàstica

- Elaborar joguines noves a partir de joguines bèl·liques o que fomenten la violència.
- Fer un mural en el qual s'exposin els continguts treballats per tal de difondre l'aprenentatge aconseguit a la resta de la comunitat.

Ciències naturals

- Descobrir quines són les conseqüències dels conflictes armats i de les mines antipersona per a les plantes i els animals.
- Valorar els efectes que tenen les armes químiques i radioactives sobre les persones i el seu entorn.

Ciències socials

- Analitzar les relacions entre el conflicte armat i la manca de desenvolupament en els països pobres.
- Localitzar en un mapa els principals conflictes armats actuals.

Música

- Seleccionar diversos temes musicals de diferents estils que tractin el tema de la guerra i la pau.
- Analitzar les marxes militars, els seus ritmes i els sentiments i sensacions que provoquen.

8. Orientacions metodològiques i per a l'avaluació

De base sociològica

- Contextualitzar els objectius i continguts en funció de l'edat, del context des d'on es treballarà...
- Tractar els continguts curriculars des d'una perspectiva globalitzadora i interdisciplinària.
- Potenciar el coneixement del mitjà natural i social, incorporar-lo com a recurs i afavorir que el procés d'ensenyament-aprenentatge incideixi en la seva millora.
- Incorporar l'experiència i els coneixements personals com a font d'aprenentatge.
- Plantejar situacions en què es relacioni la realitat local amb la mundial, amb la intenció que l'alumnat pugui pensar globalment i actuar localment, en el context comunitari.
- Proporcionar situacions d'anàlisi i de resolució de situacions o problemes relacionats amb els temes més rellevants de la societat per ajudar a interpretar-los i a fomentar la implicació en la seva millora o solució.
- Proporcionar situacions que desenvolupin la reflexió, la participació en la construcció de la societat.
- Facilitar propostes educatives que combinin processos d'aprenentatge i de servei a la comunitat.
- Promoure valors i actituds que afavoreixin la convivència presidida pel respecte, pel diàleg, per l'argumentació i per la col·laboració.
- Proporcionar situacions que desenvolupin l'autonomia i la capacitat d'utilitzar la diversitat de recursos que ofereix la societat.

De base psicopedagògica

- Tenir present el nivell de desenvolupament, d'aprenentatge i de conceptes previs sobre els temes de rellevància social.
- Proporcionar situacions d'aprenentatge que tinguin sentit per a l'alumnat, que afavoreixin l'aprenentatge significatiu i que siguin motivadores.
- Possibilitar la participació i l'autonomia de l'alumnat en el disseny i desenvolupament del seu procés d'aprenentatge en tots els àmbits i espais educatius.
- Promoure la interacció a l'aula.
- Promoure situacions per desenvolupar la sociabilitat en diversos àmbits i escales.
- Proporcionar situacions de reflexió perquè els alumnes analitzin el procés i el seu progrés en l'aprenentatge.
- Crear moments de reflexió i avaluació del procés d'intervenció dels diferents col·lectius i dels seus resultats.
- Considerar l'avaluació de l'Educació per a la ciutadania integrada en l'avaluació global de l'aprenentatge de l'alumnat.
- Assegurar que l'avaluació tindrà en compte com a criteris els principis, matisos o continguts que hagin impregnat els diferents àmbits (curricular d'àrea o d'assignatures, organitzatiu, tutorial, metodològic...) i que es derivin dels objectius previstos en el context de l'Educació per a la ciutadania.

9. Socis per al treball en xarxa

Institucions públiques

Administracions públiques locals, governamentals o intergovernamentals que faciliten, promouen o coordinen programes de cooperació internacional i d'educació en valors i pel desenvolupament:

Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD): www.undp.org/spanish

Agència Espanyola de Cooperació Internacional (AECI): www.aeci.es

Agència Catalana de Cooperació: www.gencat.net/cooperacioexterior/cooperacio/

Xarxa d'ajuntaments, Fons català de cooperació pel desenvolupament:

www.fonscatala.org

Des de la xarxa de municipis gestionada per les diferents diputacions de Catalunya també es subvencionen programes per a l'ajuda al desenvolupament i la cooperació.

Associacions, ONG especialitzades en temes de cooperació i d'Educació pel desenvolupament:

Diverses associacions de caràcter local o nacional impulsen campanyes vinculades a la cooperació i el desenvolupament, i moltes vegades s'hi vinculen propostes educatives per a les escoles i les entitats d'educació no formal:

Ajuda en acció: www.ayudaenaccion.org

Amnistia Internacional: www.amnistiainternacional.org

Creu roja internacional: www.icrc.org

Entreculturas: www.entreculturas.org

Fundació per la pau: www.fundacioperlapau.org

Intermón Oxfam: www.intermonoxfam.org

Metges sense fronteres: www.msf.es

Món 3: www.ub.es/mon3

Servei civil solidari: www.ongsci.org

Setem: www.setem.org

10. Per saber-ne més...

Bibliografia

ARANGUREN GONZALO, L. (1998). *Reinventar la solidaridad. Voluntariado y educación*. Ed. SM.

ARANGUREN GONZALO, L. A. (2000). "La solidaritat com a retrobament", a *El procés de globalització mundial. (Cap a la ciutadania global)*. Ed. Intermón Oxfam.

BAUMAN, Z. (2006). *Vida líquida*. Ed. Paidós.

BECK, U. (2005). *La mirada cosmopolita o la guerra es la paz*. Ed. Paidós.

CHOMSKY, N. (2001). *Estados canallas. El imperio de la fuerza en los asuntos mundiales*. Barcelona: Paidós.

CORTINA, A. (1997). *Ciudadanos del mundo*. Ed. Alianza.

DE SOUSA SANTOS, B. (2005). *El milenio huérfano. Ensayos para una nueva cultura política*. Ed. Trotta.

ELBOJ, C.; PUIGDELLÍVOL, I.; SOLER GALLART, M. i VALLS CAROL, R. (2003). *Comunidades de aprendizaje. Transformar la educación*. Ed. Graó.

GEORGE, S. (2001). *El informe Lugano*. Madrid: Icaria.

GIMENO SACRISTÁN, J. (2001). *Educar y convivir en la cultura global*. Madrid: Morata.

HABERMAS, J. (2006). *El occidente escindido*. Ed. Trotta.

MORIN, E. (2001). *Los siete saberes necesarios para la educación del futuro*. Ed. Paidós.

OLIVERES, A. (2005). *Contra la fam i la guerra*. Ed. Angle.

PETRELLA, R. (2005). *El dret a somiar. Propostes per a una societat més humana*. Ed. Intermón Oxfam.

POLO, F. (2004). *Cap a un currículum per una ciutadania global*. Intermón Oxfam.

PUIG, J. (2001). *Cómo fomentar la participación en la escuela*. Barcelona: Graó.

SEN, A. (2000). *Desarrollo y libertad*. Barcelona: Planeta.

STIGLITZ, J. E. (2002). *El malestar en la globalización*. Madrid: Taurus.

TOURAINÉ, A. (2005). *Un nuevo paradigma*. Ed. Paidós.

Informe Delors www.unesco.org/education/pdf/DELORS_S.PDF

Col·leccions "Dossiers per entendre el món" i "Referències" d'Intermón Oxfam: aquesta col·lecció recull l'anàlisi i l'opinió d'autors rellevants sobre temes d'actualitat relacionats amb les campanyes d'Intermón Oxfam.

Webgrafia

Pàgines web on trobar informació i propostes d'acció:

Escola de cultura de pau: www.pangea.org/unescopau
Fundació obra social "La Caixa": www.fundacio.lacaixa.es/cooperacioninternacional
Portal d'informació de cooperació i ajuda al desenvolupament: www.canalsolidario.org
Senderi, Butlletí d'educació en valors: www.senderi.org
Xarxa de recursos sobre educació per la pau, el desenvolupament i la interculturalitat: www.edualter.org

Pàgines web on trobar informació i propostes d'acció:

Campanya Armes sota control: www.controlarms.org/es
Campanya de comerç just i consum responsable: www.e-comerciojusto.org
Campanya mundial per l'educació: www.cme-espana
Campanya pel consum responsable: www.ropalimpia.org
Campanya per al compliment dels objectius del mil·leni: www.pobrezacero.org
Campanya per un comerç internacional amb justícia: www.comercambjusticia.com
Federació catalana d'ONGD: www.pangea.org/fcongnd
Observatori de control del deute extern: www.debtwatch.org
Xarxa associativa i de voluntariat de Catalunya: www.xarxanet.org

Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya:
mediambient.gencat.net

Consell Assessor per al Desenvolupament Sostenible de la Generalitat de Catalunya:
www.cat-sostenible.org

Cinema

Balseros, de Carles Bosch i Josep Mª Domènech. Espanya, 2002.

Children of heaven, de Majid Majidi. Iran, 1997.

Diamante de sangre, d'Edward Zwick. EUA, 2006.

El jardinero fiel, de Fernando Meirelles. Regne Unit, 2005.

El señor de la Guerra, d'Andrew Niccol. EUA, 2005.

Hotel Rwanda, de Terry George. Regne Unit, Sud d'Àfrica, EUA i Itàlia, 2004.

In My Country, de John Boorman. Regne Unit i Irlanda, 2004.

La boda Síria, d'Eran Riklis. França, Alemanya i Israel, 2004.

Promises, de Justine Shapiro, B.Z. Goldberg i Carlos Bolado, 1995-2000.

www.promisesproject.org

Autors: Vanessa Quintana i Montse Riera